

Transkripcija - Bedrija Čejvan, 21.10.2016. godine

Razgovor vodio Zoran Vučkovic

Bedrija Čejvan: (nejasno) porodica potiče. Svi su Banjalučani. Moj otac je Čejvan Hajrudin, a majka je Đumišić Bisera, a Đumišići su poznato prezime iz Pobrđa. Ima opisano...opjevano u pjesmi... i ona... Put putuje Latif-aga pa onda se kaže: i Pobrđa Đumišića. Znači da je to bila jedna stara porodica. Bilo nam je... hoću govoriti koga imam? Pored roditelja, ja sam imala jednog brata i ja sam bila jedino žensko dijete. Hajd nisam to fino rekla.

Zoran Vučkovic: nije to... To je najmanji problem. Ovaj, kakva Vas sjećanja vezuju za djetinjstvo i odnosno za mladost? Gdje ste ih proveli?

Bedrija Čejvan: Djetinjstvo i mladost sam provela preko Vrbasa, u ulici Mirka Kovačevića, gdje sam se i rod'la. Taj dio Banja Luke se zvao Mala čaršija i svi smo živjeli, cijela ulica je živjela, ustvari, kao jedna porodica. Svi smo se poznavali i svi smo se pazili, družili, pomagali i imamo, sad kad se sjećam tog djetinjstva... stvarno je to nešto najljepše što sam (nejasno) u svom životu... jer smo bili bezbrižni, pušteni, ovaj, nismo bili pod stegom nekakvom. Nismo imali ni strah ni osjećaj. Čak ni kad je bio rat, bombardovanja kad se sjetim, mi smo ko djeca letili i govorili: eno ih, bacaju bombe! (smijeh)...i onda smo se trčali jer su u bašti našoj bili oni rovovi gdje smo se mi sakrivali kad je bilo bombardovanje. Prema tome, dijete, u stvari, nije svjesno straha nekog koji ga može snaći. Tako da je moje i djetinjstvo i mladost... pauza... kako bi' rekla? Jedna divna uspomena i jedno divno sjećanje na predivne roditelje koje smo, nažalost, moj brat i ja rano izgub'li, ali smo imali sreću da je u našoj kući, koja je bila dosta vel'ka, moj otac je primio naše rođake, čija je kuća bila bombardovana za vrijeme rata, da privremeno stanuju kod nas i pošto su nama roditelji umrli u godini dana onda su oni ostali da žive s nama i preuzeli brigu o nama. Tako da ja, kad sad razmišljam... ja čak nisam ni bila svjesna kad sam izgubila roditelje jer sam imala ljubav njihovu na drugoj strani. I tu žalost i taj bol ja sam lakše, valjda, preživjela nego što bi sad u ovim godinama da mi neko moj umre. Jer sam svjesna. Dijete, ustvari, nije svjesno ni šta je smrt ni šta je totalni odlazak ni... tako da je to s jedne strane i nekakva sreća moja da nemam nikakvih trauma iz djetinjstva, imam samo divna sjećanja na moje roditelje koji su, stvarno, živjeli u jednoj slozi, ljubavi. Ja nikad nisam čula neku povišenu riječ ni ton ni galamu... i moj život i mog brata je bio predivan.

Zoran Vučkovic: Ovaj, kako bi vi opisali vašu porodicu, ovaj, bilo statusno, kakav status su imali u gradu? Kojoj klasi, možda, su pripadali?

Bedrija Čejvan: Kako bi' rekla, ovako... moj otac je bio (nejasno)... kad sam ja kasnije sazrela pa sam razmišljala – moj otac nikad nije radio. Majka je bila domaćica, a otac je bio, kako bi' rekla, bio je bogat (smijeh) jer je iza njegovih roditelja ostalo veliko bogatstvo, imanje. Imali smo jedno selo kod Srpcu pa smo imali jako puno zemlje u Vrbanjci i to su sve obrađivali neki ljudi koji su tamo živjeli i, kada bude jesen onda su nama donosili, kolima se dolazilo i žito i, ovaj, hrana i krompir i sve što je bilo na zemlji, tako da je moj otac, vjerovatno, jedan dio tog mogao... (nejasno). Ja, ja se ne mogu sjetit'. On je umro davno, ja sam bila malena. Nisam mogla... (nejasno).. nisam razmišljala o tim stvarima. Mi nikad ni u čemu nismo oskudijevali. Znam da je svijet, ono, za vrijeme rata. Nije imao ni brašna ni ovog ni onog, a u nas je dole u magazama uvijek bilo, s tim što je moj otac uvijek bio sretan što može bilo kome da pomogne materijalno, odnosno ne u novcu nego uaturi, da podijelimo ono što smo imali. I tako sam ja završila i srednju školu, a moj je brat bio stariji od mene i kad je završio gimnaziju... čak je on otiš'o i na fakultet i završio je, kako bi' rekla, s tim... ja se sad vraćam malo

unazad. Ja sam se ipak odma' zaposlila kad sam završila srednju školu pa sam njemu pomagala da on može studirat' i završit' fakultet.

Zoran Vučkovic: A, ovaj, kako ste, kad se pomene uopšte Banja Luka, šta Vam prvo padne na pamet? Nešto što Vas asocira na Banja Luku, ono, neki simbol?

Bedrija Čejvan: Kako bi rekla (smijeh), naumapadne mi Vrbas i da smo mi kao djeca čitavo ljeto provodili na Vrbasu, kupajuć' se, sunčajući, igrajući, berući šljive, kuruze, šta ja znam. Tamo je bila... ja sam se kupala na Abaciji i tamo je bila ogromna kao polja, imanje, bašta, onako kuruza i onda smo mi znali te kukuruze da krademo (smijeh) iako nismo imali potrebe da ih krademo jer smo ih mi u svojim baštama imali, al', eto, to je bilo nešto ono u djeci da beru tuđe ili jabuku ili nešto, a onda je... onda smo bili toliko slobodni da smo mi mogli u svaku kuću ući i reći ja sam gladan ili bil' mi dala malo kruha i pekmeza il' nečega. Idu djeca i nose i dijele jedni drugima i, i, ovaj, život nas je... (nejasno)... cijelo ljeto je, ustvari, bilo na toj Abaciji. I tu smo se mi svi, sva ona ulica i okolne ulice druž'li i sastajali i oni stariji su paz'li na nas mlađe i kad smo mi bili malo stariji mi smo paz'li na one mlađe i sjećam se jednom da sam došla u bolnicu da vadim krv i onda mi je jedna medicinska sestra rekla – e vama ću posebno lako pokušat' da izvadim krv, a ja ka'em zašto, zato što (smijeh) si me ti spasila jednom, izvukla si me iz Vrbasa kad sam se tušila. Preko ljeta je bilo, ono, kad se kupamo na Vrbasu, svaki čas je neko viko – utuši se dijete, utuši se dijete! Onda mi letimo i ko prvi, naravno, bude najbliži (smijeh), izvlači to dijete iz vode i tako.

Zoran Vučkovic: Uglavnom ta ljeta su bila...

Bedrija Čejvan: Ljeta su bila... a zimi se išlo u školu i fino... druž'li smo se, kako bi' rekla

Zoran Vučkovic: A sad da malo unaprijd nekoliko godina pa, recimo, te osamdesete u Banjaluci. Kako su one izgledale ovde?

Bedrija Čejvan: Osamdesete su bile isto sretne, sretne godine mog života. U Banjaluci je bio život na jednom, da ne kažem zavidnom nivou što se tiče i kulture i sporta i... Sjećam se, naprimer, al' to je prije osamdesetih, naravno, kad je banjalučki rukometni klub Borac bio prvak Države, a nedeljom smo... cijela je Banjaluka, čini mi se koja je mogla, koja je bila mlađa bila na tim utakmicama rukometnim. To je bilo ovde kraj hotela, ovaj, Bosne i to je, nažalost, taj rukometni stadion je srušen. I mi smo živjeli s tim sportašima rukometašima, košarkašima, Borčevim nogometašima... (pauza, nejasan govor)... možda je Banja Luka, nije možda, sigurno je bila puno manja, tako da smo mi... ja sad kad iz ove perspektive imam osjećaj da sam ja znala cijelu Banjaluku. Kad smo mi bili mlađi onda smo znali, oni stariji su ljudi, mladići i djevojke, specijalno mladići koji su studirali vani pa dolazili preko ljeta u Banjaluku, a to je opet puno prije osamdesete, s obzirom na moje god'ne. Onda su oni vod'li brigu o nama. Onda pogledaju na sat i kažu – mala, kući, vrijeme je! i nema pogovora, ti moraš ić' kući bilo ti pravo il' ne bilo pravo, jer smo, jednostavno, slušali starije za razliku od današnje mladeži.

Zoran Vučkovic: Znači, te osamdesete su još uvijek bile...

Bedrija Čejvan: ...bile lijepo godine.

Zoran Vučkovic: bile lijepo. Ovaj, i Vi ste i Vaš suprug, jel' tako, imali neki živahan društveni život...

Bedrija Čejvan: Ja sam imala jako, kako da kažem, zavidan društveni život zahvaljujući mom suprugu koji je bio jedan od rijetkih intelektualaca u Banjaluci i koji je željeo i htio i svagdje je stizao, kako bi' rekla, na koncerte, na (nerazumljivo, 10:10), na probe, na predstave, na nekakva događanja, književne večeri. Jednostavno njegov krug prijatelja su bili visokoobrazovani ljudi, bilo da su filozofi,

bilo da su glumci, bilo da su pjesnici, bilo da su slikari. Tako sam, zahvaljujući njemu, i ja bila u tom jednom, kako bi' rekla, povlaštenom (nerazumljivo, 10:38), ne znam kako bi' drukčije to nazvala, al' opet zahvaljujući mom suprugu, kažem, koji je svagdje imao otvorena vrata, a uz njega sam i ja imala priliku da upoznam jako puno poznatih ljudi jugoslavenskog kalibra, kako bi' rekla, specijalno glumaca.

Zoran Vučkovic: da, da, da...

Bedrija Čejvan: S obzirom da je moj rođak bio Adem Čejvan, a bio je k'o brat, on i moj muž su bili k'o dva brata tako da smo, stvarno, ovaj, imali priliku i sreću upozna' puno tih poznati' ljudi u to doba.

Zoran Vučkovic: A recite mi, ovaj, sad malo početak tih devedesetih. Završavaju se osamdesete, mnogima u divnom sjećanju ostaju...

Bedrija Čejvan: u divnom, preljepom...

Zoran Vučkovic: I šta je to sad što Vas prvo, ono, asocira, s početkom devedesetih, šta.. da li se išta mijenja tih godina prvih?

Bedrija Čejvan: Kako bi'... bilo je nekakvih onako razgovora. Ja sam rad'la u banci i tamo su bile pretežno žene i sjećam se da je jedna, koja je stanovala gore negdje blizu Šehitluka, nama uitru znala doć' i govorit' nama dolaze i govore, ovaj... (11:55, čuje se zvuk telefona)... meni zvoni... da moramo, ovaj... (12:00, čuje se zvuk telefona)... ne smeta, jel'? (12:06, telefon zvoni).. da isključim, ha?

Zoran Vučkovic: ja ću, ja ću.

Bedrija Čejvan: Samo ga digni i prekini.

Zoran Vučkovic: Da Vam donesem čašu vode, možda? Za Vaš čašu vode?

Bedrija Čejvan: Vidi ko je.

Zoran Vučkovic: Vidjeću, pogledaću.

Bedrija Čejvan: Pa jesi prekino to sad? Jesi.

Zoran Vučkovic: Ma nije, isječemo to sad. To su standardni prekidi.

Bedrija Čejvan: Ma da. I, mogu li ja nastavit'?

Zoran Vučkovic: Može.

Bedrija Čejvan: I ona je nama govor'la kako njima naveće dolaze neki ljudi i govore da će im ostavit' oružije, a mi smo se njoj tad smijali i govorili da je budala i da je luda, kako može tako nešto pričat'? Jer je u Hrvatskoj već počeo rat i ja se sjećam kad sam bila te godine kad je u Hrvatskoj počeo rat ja sam govorila – svagdje može biti rat, al'... jel' ovo meni? (13:00 – 13:03 pauza, neko pije vodu)... al' u Bosni ne može jer mi smo tako jedinstveni. Ja, ja nisam stvarno mogla zamisliti da može doći do rata u Bosni i Hercegovini. Kad je ta nama, jel', žena, što je s nama rad'la, govorila, jednostavno nisam mogla vjerovat', a prvi i najružniji događaj koji sam doživjela i kojeg nikad neću zaboravit' je bio kad smo mi došli pred banku, uitro idemo na pos'o i pred bankom stoje, bilo je par stepenica, na tim stepenicama stoje dvojica il' trojica sa onim mitraljez'ma uperenih u nas i govori – nazad! Ne možete, banka je oslobođena! I nismo mogli uć' taj dan da radimo. E to je nešto što, kako bi' rekla, ne mogu i neću nikad zaboraviti, jer od koga je oslobođena banka u kojoj smo mi radili, u kojoj nije bilo ništa da bi se trebalo ona oslobađat', jel'?

Zoran Vučkovic: A recite mi, ovaj, ranije da se vratimo, oni prvi izbori višestranački, kako je to dočekano? Kako ste Vi to doživjeli? Jel' to bio, ne znam, neki praznik demokratije, kako ste Vi vidjeli taj, ovaj, (14:25, nerazumljivo) sistemsku... (nejasno)

Bedrija Čejvan: Kako bi' rekla, valjda smo mi svi pa i ja željeli da se nešto dogodi da, da, da nešto krene, da postane zemlja onakva kakva je nekad bila i kako bi po našem svatanju, bar mom, a većina je ljudi mislila kao ja, koje sam ja poznavala,. Jedno smo željeli, a drugo smo dobili. E tako. Nije, nisu nam se očekivanja ispun'la.

Zoran Vučkovic: Mmm, da, ovaj, a kako su, kako su izbori, ovaj, uticali, ne znam ni ja, na život u gradu, na međuljudske odnose? Jel' bilo tad priče, mislim pojavljuju se političke partije po prvi put da nisu komunistička partija, to, vjerovatno, neke nove priče, novi su narativi...

Bedrija Čejvan: Razgovori, da, da. Ja sam imala jednu najbolju prijateljicu, ona je bila član Komunističke partije i, ovaj, znam da mi je ona govorila... (nerazumljivo, 15:22), a bila je pravica i bila je izuzetno sposobna u tom pravcu i kao čovjek je bila priznata i cijenjena u Banjaluci. Ona je rekla da ih je, da je njoj dolazilo više tih, iz više partija da je mole da ona priđe njima, a ona je, ono što je meni jako imponovalo i što sam očekivala od nje rekla ona je bila član Komunističke partije i ostat će dok je, do kraja života. Ne može da zamisli da priđe nekoj drugoj partiji.

Zoran Vučkovic: Jesu li i Vas vrbovali, jesu li Vama pokušavali....?

Bedrija Čejvan: Nisu, kako bi' rekla.. Ja sam u to doba manje izlazila iz kuće. Više smo bili zatvoreni jer nije, nismo, jednostavno smo se bojali da neko te zovne po imenu. Svi smo pokušavali ako nekog sretnoš da ga ne zoveš imenom da ne bi izazvalo kakav revolt kod slučajnog prolaznika, što može bit' a ne mora bit', al smo živjeli u jednom strahu. Onda sam imala jednu prijateljicu koja je bila Pravoslavka i koja je često znala doć', ovaj, ovde kod mene. Moj brat je istjeran iz svog stana pa je i on živio kod mene, ovaj, dok nije povratio svoj stan. Ona je znala nama doć' i donijet nešto, ovaj, skuhalo pa donijela i kupila je sebi zelenu jaknu (smijeh, 16:52), a ja sam joj rekla – kako smiješ obući zelenu jaknu, a ona – namjerno je oblaćim, ako im je krivo nek' im je krivo, nek' mi reknu nešto pa ću im ja odgovorit', kako bi' rekla? Čak je dotle ta zelena boja smetala da su govorili čak da treba i lišće (smijeh, 17:14) da nestane, eh, da ne kažem drugačije kako bi...

Zoran Vučkovic: Jel', ono, kako se pratilo to u medijima sve, mislim, cijela Jugoslavije je tad (nerazumljivo, 17:25) od toga. Ovaj, kakva je Banja Luka bila u odnosu na te ostale gradove, možda, u Jugi?

Bedrija Čejvan: Ja mislim da je bila ista. Ne vjerujem da bila neka razlika. S tim što je, kako bi' rekla, za mene je bio, to je nešto bilo što ni sad ja ne mogu da svatim ni razumijem. Kod mene je jako puno svijeta dolazilo koje je bilo istjerano iz svojih stanova i koji su čekali put da odu dalje bilo da odu u Hrvatsku ili da odu u neke zemlje dalje i mojoj kući je uvijek bila puna kuća svijeta tako da je meni kad nekad pomislim bilo ljepše za vrijeme rata nego što mi je danas. Jer smo svi bili... svi smo imali jednu te istu želju da to prestane i da počnemo živjet' kao što smo živjeli. Valjda smo se nadali u sebi negdje daleko je tinjala ta nekakva vatra da će sve to proći da ćemo mi opet biti onakvi kakvi smo bili, međutim sve to, to su bile samo puste želje. Al' kažem, više smo bili jedinstveni i više smo se pomagali specijalno za vrijeme rata nego što ja vidim danas taj odnos nekakav među nama, nema, po meni nema nešto što bi trebalo biti, fali nešto, al' šta fali? Ne znam. Fali puno.

Zoran Vučkovic: A kad je po Vama, zapravo, počeo rat ovdje? Koji je to događaj il' možda koji je dan po Vama lično označio početak?

Bedrija Čejvan: Meni je dan, što sam rekla, kad sam došla na poso kad su nas vratili.

Zoran Vučkovac: I koja je to godina bila, koji je to datum bio?

Bedrija Čejvan: Devedeset i druga.

Zoran Vučkovac: Devedeset i druga, samo početak ili?

Bedrija Čejvana: Sami početak. Jer, onda su rekli da su opštinu, poštu, banku i ne znam šta još kao da su oslobodili, zauzeli, oslobodili od nas koji smo tamo radili.

Zoran Vučkovac: I Vi ste samo vratili kući i...?

Bedrija Čejvan: I vratili se kući. Svi smo, ono, bili izbezumljeni i svi smo u grupicama se vraćali kako je kome kuća dolazila tako je ostajao u kuću ulazio. Mislim, niko od nas nije bio svjestan prave stvari koja se događa među ljudima jer ja sam imala, na primjer, sa mnom je u kancelariji sjed'la jedna žena možda i dvadeset godina zajedno i kad sam je prvi put poslije početka tog rata srela na ulici ona je htjela da mene mimoiđe, a ja sam rekla – aaa, zdravo!, a ona je rekla – nemam vremena. Znači nema vremena, odnosno, neće sa mnom da stane jer sam ja muslimanka, a ona je pravoslavka pa.. il' se bojala ili.. ne vjerujem da se bojala jer nikog nije bilo na ulici, al' to je meni bio prvi šok jedan. Kako može neko s kim si ti jeo, pio, sjedio, pričo o svojim problemima privatnim, porodičnim, ovim, onim da te odjednom ne zna. Da prolazi kraj tebe kao kraj stranca. A toga je bilo.

Zoran: Tada u to vrijeme, jel', doktor Jović je bio preminuo jel'?

Bedrija: Doktor Jović... nije ga bilo. I ono što je mene zabolilo, na primer... Moj muž je jako volio pozorište i glumce. I ti glumci su, možda, u mjesec dana dvadeset dana su dolazili u moju kuću, ovaj, sjed'li, družili se, pili, naveće kad se, moj muž koji je bio njihov fan, što se danas kaže tako, on je njih znao dovesti i ovdje zatvori sva vrata jer sam u to doba, naravno, spavala i dovede ih i sjede do zore, piju, meze, pričaju, razgovaraju, da niko od tih glumaca koji je ostao u Banjaluci, a ostalo ih je dosta, ako kažem, spominjem zato što su u mojoj kući bili možda od trideset dana dvadeset dana, nije našao za shodno da me bar nazove na telefon pa da upita kako si, treba li ti šta... mogu li doći do tebe? Niko. Niko. Onda nakon godina i godina kad sam ih sretala – a, joooj, Bebe naša! Prošo voz. (22:00 – u pozadini se čuje truba automobila.)

Zoran: Prošo voz. Prošo voz. A ovaj...

Bedrija: A onda sam često znala reći – fala bogu da je moj muž i Adem Čejvan da ih nema među živima, kako bi' rekla, oni to jednostavno ne bi mogli... il' bi bili ubijeni prvu noć k'o što je dosta svijeta ubijeno u Banjaluci, a o tome se, nit' se pričalo nit' se priča. Ni danas. Niko ne spominje.

Zoran: A recite mi ovo, jel' bilo, jel' se sjećate Vi nekog, ovaj,...? 'Ajde prvo ovo upozorenje o ratu Vama je prvi put to bilo kad je koleginica (kroz smijeh) rekla da... (22:52 – nejasno).

Bedrija: Haha, da je njima dolazilo naveće i govorilo da moraju palit' svjetlo, metnut' svjeću na prozor da se zna da je to pravoslavna kuća i da će im ostavit' tu oružije.

Zoran: A jel' Vama iko išta, jel' Vas upozoravo na, na mogućnost, ne znam upada, napada?

Bedrija: Pa bilo je par napada... bilo je ljudi koji su meni dolazili na vrata i koji su dolazili i govorili da ja moram izić iz stana, da ja moram odavde otić', da će oni mene... jedan je šeto po mojoj terasi i govorio – ja sad tebe mogu odavde bacit', meni niko ništa neće, a tebe neće bit'. Međutim, to su bile samo prazne reči, valjda, (kroz smijeh) valjda sam bila sretna i Bog me ćuv'o pa sam sve to preživjela i kažem ono što mi nije jasno da danas, da sam ja toliko ljudi primila u svoju kuću i pomogla da, dok nisu otišli dalje, da nisam jednostavno imala taj strah, a ja sam u mojoj zgradi bila jedina muslimanka. Međutim, u stanu do mene je tad došla jedna koja je isto pravoslavka i koja je bila predivna. Tako da

ne možemo i ne smijemo nikad poistovjećivat da su ljudi svi isti. Svako je za sebe drugačiji. I komšije koje su me znale duže nisu bili prema meni nimalo fer, a ova koja je došla tu u taj stan kraj mene, kao da mi je bila rođena sestra. I to je nešto što se ne može i ne smije zaboraviti, kako bi' rekla.

Zoran: Jel+ se sjećate tog vremena da je bilo nekog otpora, mirovnjačkih pokreta. Ja sam prvi put čuo za njih... (24:46 – miješaju se govori oba sudionika).

Bedrija: Bilo je, bilo je da smo mi šetale. To su bile šetnje, mirne šetnje gradom i sjećam se jednom da smo bile, to je bilo kroz Gospodsku ulicu pa do pozorišta, da su naišle one crvene, sa crvenim kapama, kako su se oni zvali? Ti iz Srbije oni neki odred, vojska. Imali su crvene...

Zoran: Specijalci neki.

Bedrija: Neki su bili.

Zoran: Da nisu bili arkanovci neki?

Bedrija: Arkanovci, možda arkanovci. I onda je ona, oni su išli, gledali su u nas onako se smijali, onda je jedna moja prijateljica kraj mene rekla – (kroz smijeh) oni misle da smo mi za njih, a ne znaju da mi šetamo upravo protiv.

Zoran: I poslije toga nije ništa bilo?

Bedrija: I poslije toga je bilo, ovaj, da je puno svijeta dobijalo... sa mnom je rad'la jedna žena čiji je muž bio direktor neke škole i pošto je i on bio u toj šetnji gradom, on je dobio otkaz, obrazloženje da je šeto gradom i da zato ne može da radi svoj pos'o.

Zoran: Znači, to ga je odmah poslije toga odmazda neka bila.

Bedrija: Da, odma', odmazda.

Zoran: A nije bilo, ne znam ni ja, nastavka recimo tog mirovnjačkog nekog...

Bedrija: Pa nije. Sve je to.. jer je svijet počeo masovno odlaziti' iz Banjaluke. To je nešto što je meni najtužnije i najcrnje, kako bi' rekla. Kraj mene ovde na uglu na čošku bio Međunarodni crveni krst i odatle su ljudi išli onim onim njihovim malim autobusićima, bilo da su mala djeca il' da su strajji ljudi il' bolesni koji su nekako ispolovali da mogu lakše i bezbolnije prelaziti' preko granice. Onda sam ja svaki dan skoro išla tu na taj čošak i gledala i svaki put je neko moj odlazio. Ja sam se vraćala kući i imala sam osjećaj da jedan dio mene nema, nestaje me, jednostavno odlaze ljudi ne malo nego odlaze masovno i ja tvrdim da je to po meni bio isto jedan vid, možda je ovo prejaka riječ, genocida, ne ubijanja nego raseljavanja ljudi koji to ne žele. Od mog brata je ćerka otišla s djetetom od četiri mjeseca jer, ustvari, nit' je bilo vode nit' je bilo struje nit' je bilo mogućnosti za normalan život a pogotovo s malom bebom nekom i svi, svaka porodica na primer, od porodice Čejvana moja rodica mi je rekla da je njih pedeset osmero napustilo Banjaluku. A takvih porodiva je bilo ne mali broj nego vel'ki broj.

Zoran: Mir se iselio iz Banjaluke.

Bedrija: Dobrovoljno smo odlazili iz Banjaluke. Mh, mh.

Zoran: A recite mi, ovaj...

Bedrija: Znam da sam onda išla s nekim svojim prijateljicama i poznatima da im pomognem da ono ganjaju one potvrde, pa da je plat'la struju, pa da je plat'la vodu, da nema duga u banci, pa da, kako bi' rekla, hiljadu je tih nekakvih obrazaca se moralo popun'ti da bi ti dragovoljno otišao iz svog grada.

A onda se sjećam, na primer, povratka ljudi i ganjanja stanova, povrat stanova pa ih je jako puno meni dolazilo da kod mene prenoće pa smo ono, pošto je blizu mene bio taj štab...

Zoran: Zvoni neko. Hoćemo li otići da vidimo ko je, a?

Bedrija: Mh.

Zoran: Hoćete da ja odem?

Bedrija: Aha.

(od 28:49 do 29:08 pauza u razgovoru)

Zoran: Dolaze za RTV taksu ovi.

Bedrija: Ha?

Zoran: Za RTV taksu došli ovi. Možemo ponijeti to samo da...?

Bedrija: Ima li ovde para?

Zoran: Evo ovde neke...

Bedrija: Hajd, de joj ti naplati.

Zoran: Možda treba potpisati ili..

Bedrija: Ne treba, ona će dat' potvrdu. To je tamo za onaj televizor u Ahmetovom stanu.

(od 29:27 do 29:40 pauza u razgovoru)

Bedrija: A možda sam imala i ja sitni'! Možda imam i sitni', al' ne vjerujem! Imam sitni'! Zorane, ako nemate možda ja imam da vidim.

Glas žene: Imam, srećo. Ako nemaš, možemo se i zamijeniti.

Bedrija: Čekaj da vidim. De, Dražene, vidi ima li ovde sedam i po maraka.

Glas žene: Šta kaže?

Zoran: Kaže da će pogledati da li ima sedam i po maraka.

Muški glas: Nema, nema.

Bedrija: Nema, dobro

(od 30:15 do 30:17 miješaju se glasovi žene, Zorana i Bedrije)

Bedrija: A jel' Buco platio?

Glas žene: Šta kažete?

Zoran: Jel' Buco platio?

Glas žene: Jeste!

Bedrija: Dobro.

Glas žene: Joj, kako ste Vi meni brižni za sve.

Bedrija: Brinem se ja za njega, on za mene ne brine.

Glas žene: (kroz smijeh) On je samo muškarac i odma' možete računat' iz tog razloga...(nerazumljivo 30:34).

Bedrija: Aha. Dete vi ovde upalite svjetlo.

Glas žene: Brižnije.

Bedrija: Aha. Ja dajem intervju.

Glas žene: Baš ste mi ljepi.

Bedrija: Jesam li?

Glas žene: Šta je tema, mogu li...?

Bedrija: Pa pored ovakih momaka moram bit' ljepa.

Zoran: (smije se)

Glas žene: Šta je tema intervjuja?

Zoran: Život.

Bedrija: Tema život.

Zoran: Život teta Bebe.

(30:52 – 30:56 – nejasno šta žena govori; miješaju se glasovi sagovornika)

Bedrija: Mogli su i Vas intervjuisat i Vaš život.

Glas žene: Jooj, ne piše život džaba romane.

Bedrija: Ne piše. Jesi li ti platio sve?

Zoran: Evo ostavio sam kod sebe... (31:08 – nejasno šta govori).

Bedrija: Jesmo mi završili?

Glas žene: Vidimo se. Prijatno.

Bedrija: Prijatno. Molim. I ona ima djete bolesno, uf, šuti. Sve ja znam.

Zoran: (kroz smijeh) Da, da, da kad se brinete za svakoga.

Bedrija: Za svakoga živog.

(od 31:23 do 31:28 – pauza u razgovoru)

Bedrija: E sad jel' ovo i dalje funkcionije?

Zoran: Ja mislim da da. Jel' da?

Bedrija: Ne znam gdje smo stali.

Zoran: Gdje smo stali? Stali smo kod toga da su ljudi plaćali, ovaj, račune...

Bedrija: Račune, potvrde da dobiju.

Zoran: Da, da, da se mogu (kroz smijeh) mirno iseliti iz...

Bedrija: Dragovoljno, aha, dobrovoljno da mogu... onda sam htjela reći kasnije kad su ganjali povrat stanova onda, na primer, moja kuma, ja mislim, trideset puta došla iz Zagreba pa onda kod mene odsjedala po nekoliko dana pa onda u deset sati mi krenemo prema tom štabu da uhvatimo red da dođemo ujutro da bi reko – nema ništa novo, dođite poslije pa tako to su bile, kako bi' rekla, za te ljude koji su ganjali svoje stanove to su bile takve traume i takvi, ovaj... Ja sam neki dan baš se sjetila s tom mojom kumom i rekla – Bože, što mi je... ostala mi je u sjećanju jedna koja je tamo pravila kao red – Tišina! Šutite! Ne smijete galamiti! Izbacit' ću vas iz reda! Ona sebi da za pravo, a mi došli tu u deset i čekamo ujutro do sedam sati da dođu ljudi na poso i da nas prime. Sve je to bilo, kako bi' rekla, ne ponovilo se nigdje nikome. Eto to mi je jedino, uvijek ću to tako reći i ne daj Bože rata više nigdje, a rat bio sve i svagdje(33:03 – nerazgovijetan govor, nerazumljivo). Nažalost!

Zoran: Ajde, jel' se možete sjetiti gdje ste bili, ovaj, onog dana sedmog maja kad je srušena Ferhadija?

Bedrija: Bila sam kod kuće.

Zoran: Kako ste čuli, uopšte, za...?

Bedrija: To sam čula... to je bio jedan, kako bi' rekla, detonacija strašna i onda je neko prvi ko me je nazvao na telefon reko, ne znam – nema više Ferhadije ni Arnaudije i znam da sam otišla tamo i da je bilo, čini mi se, na hiljade ljudi da je bilo tamo. Ljudi su stajali njemo il' plakali i nisu mogli vjerovati. Mislim da niko od nas prisutnih nije mogao da vjeruje da je to stvarno se dogod'lo. A onda su, sad ću se nadovezat, kad je bilo prvi put polaganje kamena temeljca, e taj mi je dan, čini mi se, bio još gori nego taj dan kad se srušila Ferhadija jer, jednostavno nisu uspjeli da to urade da postave kamen jer su sve te ljude koji su bili prisutni zatvor'li u onaj, u onu Islamsku zajednicu. Tamo je bio i visoki predstavnik i svi ti funkcioneri i onda su na sred onog dvorišta od đamije gdje je treb'o da se postavi kamen, donjeli prase i zaklali. Ja to nisam vidjela, ali sam čula, al' samo znam da sam ja išla kući i da sam plakala k'o malo djeteta jer nisam mogla vjerovati da je ipak tol'ko godina prošlo, a da se ništa na bolje nije poprav'lo, kako bi' rekla. Jer ako može, kol'ko je to godina prošlo od rušenja pa do tog postavljanja kamena da su ljudi ostali zadojeni tom mržnjom protiv nečega što, kako bi' rekla, nikom nije smetalo, odnosno ne bi trebalo da smeta ni jedna ta vjerska zgrada. Ružno. Ružno. (35:26 – 35:30 pauza u govoru). Tačka. Tačka nek' bude na tome

Zoran: A, ovaj, taj momenat isto nije tako eksplozivan kao rušenje Ferhadije, ali mijenjanje naziva ulica, mijenjanje naziva institucija, mijenjanje načina na koji se reguliše život na koji ste navikli do tada. Mislim, rekli ste da Vam je društveni život bio, zapravo, nevjerovatan...

Bedrija: Jeste, na zavidnom nivou.

Zoran:... s obzirom da ste znali puno ljudi.

Bedrija: Jer znam da je uvijek bilo odnos Sarajevo i Banja Luka da su bili rivali i čini mi se da je Banja Luka uvijek prednjačila u mnogim stvarima iako je Sarajevo bilo uvijek glavni grad i veći grad i vjerovatno je bilo više, al' se više osjećao taj nekakav život, samim tim što je Banja Luka manja pa je više dolaz'la do izražaja, al' bilo je jako puno ljudi koji su nešto znač'li i predstavljali jer su iz Banjaluke, kako bi' rekla.

Zoran: A ovo kad su mijenjali ulice i to pa recimo kod Vas je prvo kući ljudi bilo stalno, ovaj, jeste li o tome raspravljali, jeste li pričali?

Bedrija: Jesmo, al' nažalost samo se sve svod'lo na naše negodovanje i na naše priče i sjećam se jednog sastanka u Domu kulture u Vijećnici gdje baš bio povod Fuad Balić. On je bio veliki entuzijasta

i zaljubljenik u Banjaluku. One je organiziro, mislim taj skup da se pošalje prijedlog opštini da se vrate neke ulice, stari nazivi il' da se promjeni neki naziv specijalno je traženo ona ulica gdje je Stupnica, gdje je harem, zvala se ulica Nurije Pozderca, a sad se zove Miloša Obilića. To znam jer mi tu brat ima stan. Onda su tražili da se onaj gornji dio zove, nosi ime pjesnikinje Nasihe Hađić Kapiđić i da je moj brat ustao tad i rekao kad bi, na primer, Rada Vranješević ustala i vidjela da nema naziva ulice i škole Vahide Maglajlić onda rekla - onda nemojte da ima ulica ni škola Rade Vranješević. Jer su tako prije ljudi živjeli zajedno, negledajući ko je koje vjere ni koje nacije ni kojem sloju pripada i jako smo živjeli mirno, sretno, zadovoljno, bezbrižno čak da kažem u odnosu na današnje doba kad čovjek mora mislit' hoće li sutra imat' šta da jede i da kupi djetetu šta mu treba za školu. To doba je stvarno bilo, i ja često znam reći – opet sam ja sretnija jer ja imala tu privilegiju da sam živjela u neko ljepše i bolje vrijeme kad se, mogu reći, živjelo bez nekakvog straha šta će bit' sutra ni kako će bit' sutra. To nam je bilo strano.

Zoran: Jel' se sjećate, ono, nekih konkretnih pritisaka koji su vršeni na nesrpsko stanovništvo ovde, način na koji su zastrašivali, istjerivali, uopšte, ovaj, zbog čega su, jel', pojedincima koje ste Vi znali, zbog čega su odlazili iz grada?

Bedrija: Odlazili su jer su morali da odlaze, kako bi' rekla. Žene su bile privilegovanije, njih nisu slali na te, ovaj, na te radne obaveze. To se nije gledalo jel' neko intelektualac, jel' neko doktor, prof'sor, jel' neko inženjer. Ti su ljudi jednostavno bili prisiljeni da idu da rade ono što nikad u životu nisu rad'li, bilo da kopaju zemlju, bilo da beru voće, bilo da čiste ul'ce, bilo da, kako bi' rekla, nema, ja mislim većeg poniženja ni uvrede da vi dođete svom kolegi koji je s vama do juće radio, a koji je pravoslavac a vi ste musliman da vi njemu cjepate drva i unosite mu drva u kuću da se oni mogu grijat', a ti nemaš u svojoj kući, moraš njemu to radit'. Bilo je takvih slučajeva jako puno. I onda su ljudi pretežno živjeli povučeni u kuće. Jednostavno se skupljale. Ovde u mojoj kući uvijek je bilo puno svijeta, ustvari svima je bio potreban neki razgovor bilo kakav, ali da su zajedno da imaju osjećaj bilo kakve sigurnosti, al' svi su ustvari čekali dan kad će otić' i ja ne vjerujem da je njima, ni onima koji su otišli, a ni nama koji smo ostali, ni njima ni meni nije lijepo danas, kako bi' rekla. Oni žive u tuđoj zemlji, a ja živim u svojoj zemlji, a oni mi govore da nije ovo Bosna i Hercegovina, al' ja sam u njoj rođena i živim i hoću da živim, kako bi' rekla, jer hoću da bude to zemlja jer naziv taj ne znam kome smeta i što smeta, što je Bosna, ne znam, ne znam, i moja pamet nekad stane pa (kroz smijeh) ne može da rekne što bi trebala reći, a ustvari nema nikakvog rezultata od toga, samo meni još bude gore (41:40 – nerazumljiv govor).

Zoran: Pa nema tu rješenja, mislim, očigledno je. Jel' bilo nekih konkretnih pritisaka na Vašeg brata, na Vas tokom jel', ovaj...

Bedrija: Moj brat je istjeran iz stana, njegova supruga je otišla u Ameriku sa svojom ćerkom, a on je ost'o ovde i onda je primio od Bekra(?) Misirlića, slikara našeg velikog, brata da, jer je taj brat njegov istjeran iz stana pa nije im'o gdje pa mene Bekir pit'o bil' mog'o kod Ahmeta da stanuje. Ja sam pitala mog brata i on je rek'o može, nek' dođe i nije prošlo malo iza toga je moj brat istjeran iz stana. Pa dolazio je da gleda njegov stan prije toga, joj sad ja ne znam, on je došao nekud Banjac on je bio oformio jednu stranku, bio je prof'sor isto i čuo je da moj brat ima dvoiposoban stan, a on je bio iš'o gledat jedan dvosobni pa je onda, kad mu je moj brat rek'o da je njegov taj dvoiposobni manji od tog dvosobnog, on nije vjerov'o neg' je doš'o da, ovaj, pogleda i onda se uvjerio i rek'o meni ovo ne odgovara, kako bi' rekla. Inače bi istjer'o mog brata, ali onda su došli drugi pa su ga istjerali i odš'o je meni moj brat i rek'o – ja sam ipak sretniji nego ovaj Bekirom brat jer Bekirov brat nema kud otić', a ja imam tebe pa sam im'o kome doć'. I on je radio, ovaj, kako bi' rekla, kao, moj brat je bio jako tih i miran za razliku od mene i povučen, bio je šahista i bio je jako dobar čovjek i pomag'o je kome je god mog'o da pomogne na bilo koji način i onda se angažir'o pa je dao našu kuću u kojoj nije bilo nikoga

jer je pred sami rat umra ta tetka koja je nas odhranila i onda je on tu organizir'o Merhamet da bude i uprava Merhameta i kuhinja i ambulanta i on se uključio u taj rat, u taj rad Merhameta i onda kad je prestalo to sve skupa, kad je mog'o ganjat stan, on je otiš'o po svoj stan, a ja sam ostala ovde.

Zoran: A na Vas jel' bilo nekih pritisaka?

Bedrija: Na mene jest bilo pritisaka da iselim, al' to je sve se završavalo tim, kako bi' rekla, nekakvim verbalnim napadima tih ljudi koji su dolaz'li, a čak je bilo da sam ja jedanput, jedan je doš'o pa je tražio stan od boln'ce, a ja sam rekla da je ta što je stanovala kraj mene ona je bila pravoslavka i rad'la je u bolnici, da je to taj stan koji je on tražio, al' znala sam da traži moj stan jer ga je neko posl'o meni i ja sam se zaključala i nakon pet minuta taj čovjek se vratio jer je vidio da ona nije muslimanka i meni je lup'o i govorio – otvori! Ubit ću te! Onda sam ja otvorila i onda je on uš'o i rekao da ja moram do poslije podne kao izići iz ovog stana da će on doć', a ja sam kad je on otiš'o ja sam nazvala jednu svoju rođakinju koja je rad'la nekad u bolnici i znala je direktora Doma zdravlja, a moj stan u kojem ja živim je od bolnice, a taj čovjek, vojnik koji je dolazio, njegova je supruga rad'la u Domu zdravlja. Prema tome to nije ista ustanova. I onda je ona nazvala tog direktora Doma zdravlja i on je rekao da se ja ništa ne brinem da on zna suprugu od tog čovjeka i da će on nju pozvat, a da niko ne smije kao mene istjerat iz mog stana, ako budem nešto trebala da će on, ovaj, intervenisat i pomoć'. To je bio doktor Balaban koji je bio tada direktor Doma zdravlja.

Zoran: Jel' bilo još nekih slučajeva solidarnosti međuetničke, tako reći, ono, gdje su Vaši prijatelji ostali Vaši prijatelji?

Bedrija: Pa jeste, ali manje nego što sam ja mislila. Bilo ih je bilo, fala Bogu da je bilo normalnih ljudi. Svagdje i uvijek ima. Al' ja sam s obzirom na to kakva sam ja i kako sam živjela i... imam pravo da o sebi mislim da sam pozitivna, da nisam nikom loše ni zlo naprav'la. Ja sam očekivala da će više tih ljudi koji su sa mnom rad'li, na primer dvaest triest godina... valjda se svak boj'o za sebe, svak je bio izluđen na svoj način i isprepadan, al' je bilo ljudi za koje ja nisam mogla vjerovati, na primer koje sam sretala u teatru na premijerama da su oni jednostavno, kad sve to skupa kren'lo, te ljude koji su se do juće zajedno druž'li, ono zaustavljali i leg'timisali, kontrolisali, napadali, slali u taj logore. E to je nešto što... a ljude za koje ja nikad ne bi' rekla da može nešto bili, izledali pitomo, plemenito, fino da su od jednom postali takvi k'o vandali, k'o divljaci, k'o... ne znam, ne znam šta, ne znam šta se to može dogodit u čovjeku da se tako promijeni.

Zoran: Jel' imate neke najneugodnije, najtežih momenata u međuljudskim odnosima?

Bedrija: Nemam, nemam, nemam, ne bi' rekla, nemam. Jednostavno nisam ni dozvoljavala, ovaj, da dođem u situaciju da mi neko nešto uradi, napravi. Većinom sam sjed'la ovde u kući i malo sam izlazila jer...

Zoran: A kako ste, šta se radili za vrijeme tih policijskih časova? Kako je to izgledalo?

Bedrija: To je bilo grozno pogotovo kad su bili zimski kratki dani, ono, pa onda ona svjeća pa ne možeš ni da gori dugo, za tren oka izgori pa dođeš u mrak. A kažem uvijek je kod nas neko bio na spavanju, na stanovanju tako da nikad nismo bili sami i da je u tim razgovorima to prolaz'lo nekako vrijeme brže i lakše. I to što kažem, što sam maloprije rekla, imam sad osjećaj da smo se više slagali i solidar'sali jedni s drugima kad je bio sami rat nego danas.

Zoran: Kad smo kod toga, ovaj, kako ste se hranili, gdje ste išli po hranu, po vodu, za grijanje kako ste...?

Bedrija: Imali smo šporete na drva, kupovali smo, svi smo maltene od nekog, ljudi koji su odlazili onda su prodavali te šporete. Na primer mi smo imali šporet na drva i kupovali smo drva i loži li i tako smo kuhali, pekli, grijali se, a hranu smo, pomoć smo dobijali, Merhamet je, ovaj, bio dosta aktivan i davali su te nekakve pakete i brašno, ulje, ma'... onda je neko ko je iz vana, ko god je im'o koga, taj mu je na neke načine dostavlja'o kao što sam ja, na primer, slala nekome u Sarajevo kad dobjem ovde pa imam, a imala sam prijatelje u Sarajevu, onda smo preko one Adventističke crkve najčešće i najlakše slali te, ovaj, pakete.

Zoran: Ti putevi solidarnosti su postojali, jel' tako?

Bedrija: Bili su, mh, mh, poseban put. Ona ima, Merhamet je iš'o dosta često u Zagreb pa su oni odande slali nama pa onda odete u onu Islamsku zajednicu pa.. il' pisma, dobijali smo tako pisma preko međunarodnog Crvenog krsta, il' pare ko je im'o koga. Više su nam pomagali ti iz vana ljudi nego ovi ovde koji su mogli, kako bi' rekla.

Zoran: A te, ovaj, ne sjećate se nečeg da je bilo ružnog oko te humanitarne pomoći, da je neko nešto, ono, pronevjerio, preuzeo, oteo...

Bedrija: Uvijek ima priča, a ja ne znam, ja znam da smo mi dobijali i dole ispod nas ove Boske, sad SDS-ove prostorije, provala jedna čistačica iz Boske i ona i muž i dvoje djece su imali, onda znam da je moj brat kad dobijemo, ovaj, to sljedovanje, vreću brašna il' kol'ko bude dvaest triest kila, onda je moj brat odma toj Zori dole na vrata nosio i onda je ona znala doć i reć – da mi nije vas, ja bi i moja djeca umrli od gladi, jer ona nije radila, muž joj bio u ratu, dvoje djece, ništa niotkud pomoć, eto mi koji smo dobijali pomoć, sam ja sam njoj i moj brat davali. Jer moj brat je, na primer, radeći u Merhametu im'o pravo pa je dobio sva mala kruščića ovako i onda je svaki dan donosio ta dva mala hljepčića i to nam je bilo, kako bi' rekla...

Zoran: Mh, mh. Odlično. Sjajno. Mislim, ono, to je jedini način bio da se preživi.

Bedrija: Da se preživi.

Zoran: Ovaj, a, a, Ahmet je, poslije nije imao nekih problema, ovaj, sa ovom vlašću ovde.

Bedrija: Nije, nije, za čudo Božije. Ja mislim da je on jedan od rijetkih, da ne kažem, sretnika. Jednom mi je doš'o meni i rek'o kako je uš'o u jednu radnju i zaustavila su ga dva policajca, dvojica policajaca i onda su ga pitali ga kako se vi zovete i kaže ja sam posmislio da li da reknem kako se zovem il' da neko izmislim ime. Ako reknem kako se zovem, odvest će me jer je bila ta, jedan kombi crveni, jel' kakav li je što je kupio te muškarce, a ako slažem i oni reknu (kroz smijeh) idemo s tobom do tvog stana pa da vidimo, ja sam im ipak rekao da se zovem Ahmet Čejvan, a oni su rekli – e, Ahmete, u buduće nemoj hodat' bez lične karte. Tako da je, mislim, ono, kad je bilo najsigurnije da ga je moglo uhapsiti i odvesti. Im'o je sreće da je naišao na prave ljude, na normalne ljude.

Zoran: Zna li Vi za slučajeve, ono, kad su kupili ljude...(53:04 nerazumljivo) u crveni kombi?

Bedrija: Znam, znam. Na primer, (53:12 – čuje se kako Bedrija pije vodu i uporedo nerazgovijetno izgovara ime slikara) Ćurić, slikar koji je, ustvari, godina mog brata, njega je isto, možda njegov đak il' neko, doš'o i odveo u logor i onda su ga poslali dal' u Glamoć il' ovako da kopa rovove i kad je njegova supruga išla ganjat' i molit' da ga puste jer je on ipak bio nekakav poznati Banjalučanin i cjenjen slikar i sve. Kad sam ja njega prvi put vid'la, ja sam vid'la jednu avet bradatu, sijede kose i brade, nešto što ne liči na Lujzu(?) nimalo. A jedan moj kolega, kad je Enisa išla traž'ti svog muža da ga puste, ona je došla meni i kaže – Bebe, sad je bila majka od tvog, od mog jednog kolege iz banke koji je isto pokupljen i otiš'o je negdje, ovaj, da kopa, da čuva, ne znam nešto da radi, hajd, neke

radne obaveze, al' nije u Banjaluci nego negdje dalje, i ta majka je došla da moli za svog sina da ga puste, da nema nikoga, samo njega i... E, to su ti nekakvi ružni i mommenti koje bi, ustvari, bilo najbolje kad bi ćovjek mogao zaboraviti.

Zoran: A jel' ima neki dobar trenutak, nešto ćega se rado sjećate iz rata?

Bedrija: (smijući se) Ima, na primer, to je sitnica, al' meni je bilo vel'ko kad sam jednom otišla u Islamsku zajednicu i neko mi je rek'o – ima za tebe jedan paketić i onda sam ja otišla da vidim i stvarno je bio jedan paket za mene iz Zagreba, a to je bila jedna doktorica koja je ljećila Lojzinu i Enisinu ćerku, ovaj, i koja je pokušala meni poslat' nekakvih ljekova i svjećá i šibica i nešto. Onda sam ja otvor'la taj paket i išla sam od đamije Ferhadije prema svojoj kući i ko god je naiš'o poznat, ja sam vad'la i davala jednu svjeću i jednu šib'cu il' cigarete il' bilo šta što su oni meni poslali i na kraju kad sam došla do Palasa, jedan mi je poznanik rek'o – pa. Bebe, jel' tebi išta ostalo u tom paketiću? E to je nešto što me je, kako bi' rekla, obradovalo od osobe koju sam ja upoznala tako sticajem okolnosti da je to djete bilo bolesno i da sam ja išla obilazit' da se ona sjetila mene i poslala mi to. Jer ni to nije bilo lako, kako bi' rekla, trebalo je to, ovaj, i da bude dozvoljeno i da neko uzme na sebe da će donjeti i da će predati i sve je to, al' sve u svemu je štimalo, klapalo nekako, išlo, hodalo i to dobro.

Zoran: Kako Vam se ćini iz današnje perspektive, ovaj, poslijeratni mir, mislim ovo, ovih dvadeset godina mira?

Bedrija: A ne znam jel' to mir. Pod broj jedan jest mir što se ne puca. Ovo je jedan drugi vid rata, jedan drugi naćin ubijanja volje za životom ljudima. Ja sam dosta optimistićna i onako, mislim, pozitivna i sve, al' na momente jednostavno se zapitam – pa što ja živim, ima li svrhe i smisla živjet kad ja ne vidim, al' ja sam već na kraju svog života, kako bi' rekla, al' ne vidim nekako ni vašu budućnost, a hoću da je vidim. Eto imam želju i volju da mi je doćekat' da vi doćete gore, a da ovi se malo spuste dole. A imam pravo da imam želje. To mi ne može niko uskratit. A hoću li doćekat', vi ćete vidjet'.

Zoran: Ima li, ima li, na koji naćin su vidljive promjene?

(od 57:31 do 58:48 dolazi do prekida formalnog razgovora uslijed nestanka filma na kameri.)

Zoran: Da li znate gdje su danas Vaše predratne komšije? Gdje su, šta rade, šta je sa njima? I to je predzadnje pitanje. Imamo još jedno za kraj.

Bedrija: Komšije su mi rasute po cijelom svjetu, kako bi' rekla, i komšije i rođaci i prijatelji većinom su vani i ima ih dosta s kojima stalno komuniciram i koji me zovu i s kojima sam ono što sam i juće bila samo što smo na vel'koj razdaljini.

Zoran: I to je, ovaj, dolaze li Vam u posjetu?

Bedrija: Pa dolaze. Dolaze. Jer ipak žive negdje gdje mogu sebi priuštit i da mogu doputovati.

Zoran: I još za kraj, šta imate još za pomenuti? Jel' Vam ovo bilo nelagodno pričati sa nama?

Bedrija: Nije, ovaj, mi bilo neugodno pričati, ali' mi je bilo žalosno pričati, kako bi' rekla. Od te devedesete moj život nije više nije onakav život, kako bi' rekla, bezbrižan. Ja se i sad radujem nekim ljudima, nekim sitnim stvarima, al' je stvarno ostalo, ja mislim da je svima nama ovaj rat ostavio neke tragove. Kod nekoga su možda vidljiviji, kod nekog malo manje vidljivi, ali svi smo mi oštećeni i fizićki i psihićki raznim traumama i događajima koje smo preživjeli na ovaj ili na onaj naćin, zbog sebe ili zbog nekog svog, nekog trećeg il' zbog...a više je bilo, nažalost, zbog tog rata ružnih stvari iako sam, opet ću ponovit', mnogo sam, mnogo smo se više slagali i pomagali, bili jedinstveniji, sad je, što kažu,

svak se zabavio o sebi pa nema vremena, a to je, kad ostare i kad im prođe život, onda će svatiti da su puno toga propustili što su mogli iskoristiti u životu, možda da je bilo drugo doba i drugo vrijeme. Ali tvrdim, ovaj, reću na kraju, da ipak vjerujem da ima jako puno dobrih ljudi, poštenih ljudi, ljudi koji žive i misle i rade svi isto, ustvari, iako nisu zajedno, iako su daleko jedni od drugih, ali imaju istu želju i volju da svima nama bude bolje.

Zoran: Hvala Vam puno! Da Vam skinem prvo ovo. Vi ste divna, divna jedna žena.

Bedrija: Ne znam jesam li, ali.

Zoran: Evo ga. A sad ćemo ovo izvući ako može...